

אשכולות

כַּלְאוֹן הַלְבוּזִי אֶל הַלְמִידֵי יְלִימָה כַּס בֵּימָה

לעילוי נשמת מרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדוויכט בן הרה"ח רבי ישראל אלעזר זצ"ל

צעקת משה

נתן נתיב (ה')

פרשת בשלח

ג' לוי'ן 283 | ט' שבט ה'תשע"ד

(שנה שמינית)

כניסת שבת 16:32
מוצ"ש 17:35

בתחילת פרק יד הקב"ה מסביר למשה את תכנית הפעולה לצעדיהם הראשונים של בני ישראל במדבר:

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁבּוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדַּל וּבֵין הַיַּם לִפְנֵי בַעַל צְפֹן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל הַיָּם:
 (ג) וְאָמַר פְּרַעֲה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִים הֵם בְּאֶרֶץ סֹגֵר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:
 (ד) וַחֲזַקְתִּי אֶת לֵב פְּרַעֲה וְרָדַף אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְבְּדָה בְּפִרְעָה וּבְכָל חִילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי ה' וַיַּעֲשׂוּ כֵן:
 מהפסוקים נראה שקריעת ים סוף תוכננה מראש על ידי הקב"ה, ומשה אף הוא מודע לה. ואכן לא נשקפה כל סכנה לבני ישראל בשעה שעמדו על הים. כמו כן אפשר לראות שמטרת קריעת ים סוף איננה הצלת בני ישראל, אלא מהלך מתוכנן לנקום בפרעה ובצבאו, ובכך לגרום למצרים לדעת את ה'.
 לאחר מכן כשבני ישראל עומדים על הים הקב"ה מדבר אל משה שנית:
 (טו) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מַה תִּצְעַק אֵלַי דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ:
 (טז) וְאֵתְּהָ הָרֶם אֶת מִטְעַן וְנִטְהָ אֶת יַדְךָ עַל הַיָּם וּבְקַעְהוּ וַיָּבֵאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה:
 (יז) וְאֲנִי הֲנִי מַחֲזִיק אֶת יַם מִצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְבְּדָה בְּפִרְעָה וּבְכָל חִילוֹ בְּרָכְבוֹ וּבְפָרְשָׁיו:
 (יח) וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי ה' בְּהַכְבְּדִי בְּפִרְעָה בְּרָכְבוֹ וּבְפָרְשָׁיו:
 משה מחליט לצעוק אל ה' (צעקת משה לא מוזכרת לפני כן בפירוש. כתוב רק בצורה כללית קודם לכן וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' " ו) והקב"ה מצווה אותו לבקוע את הים, ומסביר לו שוב בצורה די דומה שברצונו לחזק את לב פרעה ולהיפרע ממצרים.

מזל טוב

למרן ראש הישיבה

הרב מרדכי גרינברג

לרגל נישואי נכדתו.

לאמיתי משעלי לרגל

הולדת הבן.

לרב שלמה פרידמן

לרגל היכנס בנו לעול

תורה ומצוות.

מדוע יש צורך להסביר למשה פעם נוספת שהכל פועל לפי תכנית ידועה מראש? ולאן נעלמה השאנונות של פסוק יג, "אל תיראו, התיצבו וראו את ישועת ה'?" כל מה שעל משה לעשות הוא לחכות ולקבל הוראה לבקוע את הים. הרב יהודה ראק במאמרו 'שתי הבחינות בסיפור קריעת הים', מביא סתירות וכפילויות נוספות בפרשה, ומסיק שהפתרון לסתירות הוא על פי 'שיטת הבחינות' שפותחה על ידי הרב ברויאר.

לפי שיטת הבחינות, הקב"ה כתב את התורה במבנה של סיפורים מקבילים (שאף יתכנו סתירות ביניהם) שכל אחד מהם יכול להיקרא בפני עצמו. כל סיפור מביע תוכן עצמאי, שהוא חשוב כשלעצמו, ויש יחס בין הסיפורים המצדיק את שילובם לסיפור אחד.

באמצעות הקשיים הנובעים מצירוף הסיפורים, כגון כפילויות וסתירות, ניתן לחשוף את שתי ה'בחינות' העצמאיות ולאחר מכן לעמוד על משמעויותיהן.

את הבחינות / הסיפורים השונים בפרק שלנו חושף הרב יהודה ראק על פי הסתירה הנ"ל:
 לפי בחינה אחת, בפסוקים א' - ד' קריעת ים סוף מתוארת כמהלך מתוכנן. מטרתה של קריעת ים סוף לפי סיפור זה היא ללמד את מצרים: "וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי ה'".
 ולפי בחינה שנייה, בפסוקים ט"ו - י"ח, בני ישראל היו בדרכם ביציאה ממצרים, בתגובה לכך פרעה החליט לרדוף אחריהם ובני ישראל נקלעו לצרה. רק בשלב זה החליט ה' להציל את בני ישראל על ידי קריעת הים, באמצעות חיזוק לב פרעה כדי שיכנס אל תוך הים. מטרתה של קריעת ים סוף לפי סיפור זה היא הצלת בני ישראל.

גם את תגובות בני ישראל אפשר לחלק לפי הבחינות:
 "וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הַמְבַלֵּי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בַּמִּדְבָּר מַה זֹאת עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם". חז"ל יישוב את הסתירה בכך שישראל נעשו 'כתות' הרב יהודה ראק כותב שהתגובות השונות של העם מתאימות לבחינות. "המבלי אין קברים במצרים" מתאים לבחינה הראשונה, בה התורה מדגישה שתלונות בני ישראל לא ישנו את תכנית ה' להילחם במצרים. כמו כן תגובת משה לעם: "אל תיראו, התיצבו וראו את ישועת ה'", בה ניכר שמשה איננו חושש, מובנת לפי בחינה זו.
 לעומת זאת, "וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הַמְבַלֵּי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם" מתאימה לבחינה השנייה, בה התורה מדגישה את הנדרש בשביל לזכות בישועת ה'. ולפי בחינה זו גם משה דואג וצועק בידח עם בני ישראל אל ה'.
 שיטת הבחינות ניתנת להבנה כלפי קטעים הלכתיים שונים, או אפילו כלפי סיפור שמסופר בצורה שונה (ולא בהכרח סותרת, ע"ע סיפור הבריאה) על מנת להדגיש בו פן נוסף. אולם קשה לתפוס, ויתכן שמתוך תפיסה צרה וחוסר הבנה של שיטת הבחינות, כיצד ניתן להסביר סיפור ממשי המוזכר בתורה על ידי הפיכתו לשני סיפורים שונים סותרים, ובמקביל להאמין שהוא אכן קרה.

לכן מן הראוי להציג שלושה הסברים פשוטים ונקודתיים לפסוק טו, מתורתם של ראשונים:

- הרמב"ן מסביר שאף על פי שהקב"ה אמר לפני כן "וְאֶפְבְּדָה בְּפִרְעָה", משה לא ידע מה עליו לעשות הלאה ולכן התפלל. תשובתו של הקב"ה היתה שמשה לא צריך לצעוק, הוא רק צריך לשאול מה לעשות.
- הספורנו מסביר שלאחר אמירת בני ישראל "המבלי אין קברים במצרים", משה חשש שבני ישראל יסרבו להיכנס לי. ותשובתו של הקב"ה היתה (בלשונו של הספורנו): "מַה תִּצְעַק אֵלַי בֹּזֵה, אֲמַנְסֵם אֶתְּהָ חוֹשֵׁד בְּכַשְׂרֵי; דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ, וְלֹא יִמְרוּ אֶת פִּדְךָ". לפי הספורנו משה ידע שצריך להיכנס לי. ורק רצה לבקש סיוע מהקב"ה.
- ואחרון אחרון חביב אור החיים הקדוש שמסביר, שבשעה שעמדו בני ישראל על הים קטרגה עליהם מידת הדין (שמות רבה כא, ז; זוהר ח"ב קע, ע"ב). על כן אמר הקב"ה למשה: "מַה תִּצְעַק אֵלַי", אין הדבר תלוי בי כיון שאין ישראל ראוים עתה לנס מצד מדת הדין, "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ" ומתוך הבטחון שאעשה להם נס יתגברו החסד והרחמים.

¹ וייעשו כן (יד, ד) ולאחריו "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" (יד, ח). ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם" (יד, ה) ולאחריו "ויחזק ה' את לב פרעה מלך מצרים" (יד, ז). וירדו אחרי בני ישראל" (יד, ח) ולאחריו "וירדפו מצרים אחריהם" (יד, ט). וישגו אותם חונים על הים" (יד, ט) ולאחריו "ופרעה הקריב" (יד, י). "התייצבו וראו את ישועת ה'" (יד, יג) ולאחריו "מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו" (יד, יד). ועוד כהנה וכהנה.. ובהמשך מאמרו משייך כל משפט ומשפט בפרק לפי הבחינה המתאימה לו.

העלון יוצא לאור ע"י

ישיבת כרם ביבנה

www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:

eshckolot@gmail.com

מערכת אשכולות

הרב אורי בצלאל פישר

יצחק זיטר

מבוא¹:

בגמרא (שבת לו:) נחלקו חנניה וחכמים האם מותר להשהות על כירה תבשיל שלא התבשל כל צרכו. לחנניה אם התבשל כמאכל בן דרוסאי (להלן מאב"ד) - מותר, ואילו לחכמים אסור. בגמרא נחלקו גם במבושל כל צרכו מה יהיה אם מצטמק ויפה לו (להלן מצוי"ל, בניגוד למצור"ל-מצטמק ורע לו), כלומר כשיש תועלת בתוספת בישול כדי לצמוק. כל האמור הוא בכירה עם גחלים, אך אם גרפו את גחליה או קטמו (שמו עליהם אפר) - הרי היא כירה גרופה וקטומה (להלן גרו"ק), ומותר להשהות הכל לכ"ע.

עיון בשיטת רש"י:

מובא בגמרא (שבת לד:):

ואמר רבא: מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום - גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בה גחלת. אמר ליה אביי: ויטמין! - גזירה שמא יחתה בגחלים.

מבאר רש"י את גזירת החיתוי בהטמנה:

משחשכה, שבא לבשל הקדרה שלא בשלה כל צרכה, וגזרו אף בבישלה כל צרכה עד שיגרוף או שיקטום, והכי מסקינן בפרק כירה (לז, ב) דאמר רבי [יצחק בר נחמני א"ר אושעיא]: קטמה והובערה - משהין עליה חמין שהוחמו מבעוד יום כל צרכן, ותבשיל שבישל כ"צ, וכן אמר ר' יוחנן.

יוצא מדברי רש"י שאסור להטמין (באינה גרו"ק) אפילו במבושל כ"צ.² אם נשים לב רש"י מוכיח דין זה בהטמנה, מדברי ר' אושעיא ור' יוחנן בהשהיה. יוצא שלדעתו בהטמנה כמו בהשהיה אסור אפילו מבושל כ"צ.³ ראשית נביא את מקורם של הדברים:

בדף לז: מובאים דברי ר' יצחק בר נחמני בשם ר' אושעיא וכן רב"ח בשם ר' יוחנן (בשינוי קל): "קטמה והובערה - משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צרכו. " הגמרא רוצה להוכיח מכאן שמצוי"ל ("תבשיל") מותר (באינה גרו"ק, שהרי מדובר שהובערה). דוחה הגמרא, שמותר רק בגלל שקטמה (ועל אף שהובערה). לפי דחיית הגמרא יוצא שרק בגרו"ק מותר מצוי"ל,⁴ אך באינה גרו"ק - אסור. רש"י הבין שדחיה זו נשארה למסקנה,⁵ ולכן רב"ח בשם ר' יוחנן סובר שאפילו מבושל כ"צ אסור להשהות על אינה גרו"ק. ומכאן הביא רש"י לעיל שכן יהיה הדין בהטמנה כמו שראינו, שאף מבושל כ"צ אסור אם לא גרף קטום. אחרי שהבנו מניין לקח רש"י את הדברים, נבחין כי ישנה סתירה מפורשת בדברי רש"י. פה נקט רש"י שאפילו מבושל כ"צ אסור, אך במקום אחר (לז: ד"ה רוב ששת) פסק רש"י כחנניה שאסור להשהות רק אם מבושל פחות ממאב"ד!

ביאור דעת רש"י:

כדי לבאר דעת רש"י נפנה לדברי רב האי גאון המובאים ברשב"א (שבת לז:). הגמרא מביאה שתי דעות בדעת ר' יוחנן: רב ששת בשמו פוסק כחנניה, ורב שמואל בר יהודה משמו כותב שמותר להשהות מבושל כ"צ ומצוי"ל. ההבנה הפשוטה היא שנחלקו בדעת ר' יוחנן האם פוסק כחנניה או כחכמים. אך רב האי גאון מבאר שרב שמואל בר יהודה אינו חולק על רב ששת, והוא מסכים כי ר' יוחנן פוסק כחנניה, שמכמאב"ד מותר להשהות. אעפ"כ מבושל כ"צ ומצוי"ל חשש נוסף, שמספיק חיתוי מועט, ולכן יתכן שעל אף שבכמאב"ד מותר, במצוי"ל אסור. לכן חידש רב שמואל

בר יהודה בשם ר' יוחנן שאף בכהאי גוונא אין אסור. צ"ל שגם רש"י הבין כפירוש רב האי גאון- יתכן שרב"ח אינו חולק על רב ששת שאכן הלכה כחנניה, וכמאב"ד מותר להשהות. אלא שבמצוי"ל יש חשש יותר, שהרי מספיק חיתוי מועט.⁶ ואמנם רב האי גאון פסק כרב שמואל בר יהודה שאין חוששים ומצוי"ל מותר, אך רש"י פסק כרב"ח שחוששים ואסור.⁷

יוצא מדברי רש"י שיטה מחודשת בדין השהיה, שהגינה מבוסס על פירוש רב האי גאון בסוגייה. מותר להשהות תבשיל שהגיע למאב"ד, אך אם התבשל כ"צ - אסור, שבכהאי גוונא מספיק חיתוי מועט.⁸

אחרי כל האמור, העיר לי חברי מדברי רש"י על רב ששת בשם ר' יוחנן (לז:): "משהין עליה - ואף על פי שלא קטמה, ואמוראי ניהו אליבא דר' יוחנן". כלומר כותב להדיא שרב ששת חולק על רב"ח בדעת ר' יוחנן. ומחמת רש"י זה יש לשנות הסברנו קמעה: מכיוון שרב ששת לא הזכיר כלל מבושל כ"צ, נראה שדעתו להתיר אף בזה, כמו שהתיר בלא מבושל. וכן אפשר לדייק מהוכחתו של רבא לדברי רב ששת. רבא הוכיח מהמשנה "אין נותנין את הפת בתוך התנור... אלא כדי שיקרמו פניה", ומוכח שמקרימת פניה והלאה (כמאב"ד) מותר, וא"כ אפילו מבושל כ"צ מותר. וכפי שיאמר להדיא בהמשך רב שמואל בר יהודה בשם ר' יוחנן, שהרי ביאר רב האי גאון שלא נחלקו. אך רב"ח אמנם הסכים עמהם שפוסקים כחנניה, אך בכל זאת מצוי"ל אסור, שחיתוי מועט מספיק לו. לכן כותב רש"י על דברי רב ששת, שנחלקו אמוראים בדעת ר' יוחנן. לפי שנחלק רב ששת (ורב שמואל בר יהודה) עם רב"ח שהזכר לפניו.

אך אמנם הסבר זה מפולפל הוא, וקושייתו מ"אמוראי ניהו" טובה, והתירוץ דחוק. לכן נראה לי לתרץ בצורה "בעלבתי" אך נכונה. עלינו לדקדק בלשונו של רש"י - "ואנן דמשהינן קדירה על גבי כירה שאינה גרופה - אדחנניה סמכינן". נשווה זאת למקומות אחרים בהם רש"י מביא להלכה: "דבהא נמי קיימא לן כרבי יהודה דמין במינו לא בטיל" (חולין קט, ט), " ואף על גב דקיימי תנאי כוותיה דרב - הילכתא כוותיה דלוי" (פסחים עז, ט), "דס"ל נצוק חיבור וכן הלכה" (ע"ז עב). אנו רואים שרש"י משתמש בלשון פסיקה ברורה. אך אצלנו הלשון היא שהמנהג הוא לסמוך, מכיוון שסומכים על חנניה. כלומר בפשט הסוגיא - יש לפסוק כחכמים, ולכן נוקט כן בפשיטות בדף לז: כל זאת כשאנו דנים במישור הגמרא והעולה ממנה, אך כאשר אנו מגיעים לפסיקת הלכה מתחשב רש"י במנהג. מנהגם מסתמך על דעת חנניה, שגם לה יש תוקף והגיון כפי שמוכיח רש"י בהמשך דבריו. ועקרון זה ניתן למצוא בש"ך לגבי אגפי עוף (יו"ד סי' ס"ה, ס"ק ז): "כתוב בדרישה סעיף ב' יש לתמוה איך פסק להקל על סמך כל דהו נגד ר"ח והראב"ד עכ"ל ואין זה תימה דהרבה פעמים מצינו כן שהמנהג כפוסק אחד אף שרוב הפוסקים חולקים וכל שכן כאן שדברי היש מי שאומר נכונים הם". כלומר לעיתים הלכה למעשה נוהגים כדעת יחיד, אף אם בכללי הפסיקה לא היה צריך לפסוק כמותו. וכן מוצאים בפוסקים, שמשקללים/פוסקים על פי המנהג, או לפחות מביאים אותו בהלכותיהם (ובראשם הרמ"א).

ועל אף שהתירוץ אינו מפולפל, עומד מאחוריו יסוד גדול בפסיקה. מחד, אף אחרי העיון ודאי יש לשקלל את המנהג (לשקלל, לאו דווקא לפסוק). מאידך, גם כשהמנהג הוא לכיוון אחד, יש לעיין בפשט הסוגיא והעולה ממנה, ולבדוק האם יש לפחות סמך והגיון למנהג.

¹ בכל זאת, לא כולם בסוגייה...

² דבר זה שנוי במחלוקת נכדיו רשב"ם ור"ת (תוס' שבת מז: ד"ה במה טומנין). רש"י כאן סובר כר"ת שאסור להטמין אפילו במבושל כ"צ, אך רשב"ם חולק עליו.

³ והדברים עולים בקנה אחד עם שיטתו שגזירת הטמנה והשהיה חד הם. כן מדייקים מדבריו בתחילת פרק כירה (שבת לו:): "לא יתן עד שיגרוף - הגחלים, משום דמוסיף הבל" כבהטמנה. וכן משתמש בלשון "והוי כמטמין לכתחילה" בסוגיית השהיה והחזרה (לח: ד"ה מחזירין, אבל הניח, פינן).

⁴ ואולי אף מצור"ל

⁵ וכן ראינו מספר פעמים שדחיה נשארה למסקנה, כאשר לא נכתב דילמא. למשל ב"י רנו, ג (בדין גפת שומשמן) ושיח, יא (דעת ר"י ורמב"ם באמבטי)

⁶ למרות שמהגמרא ניתן לומר שה"ה במצור"ל, מסברא אין נראה כן. שהרי אפילו סברת רב האי גאון לא תועיל במצור"ל, שחיתוי כלל אינו מועיל לו.

⁷ יתכן לפי שרב"ח היה תלמידו המופלג של ר' יוחנן יותר מאשר רב שמואל בר יהודה. ועל אף שבפשט הסוגייה משמע מדברי רב עוקבא ממישן שר' יוחנן סבר שמותר, נראה שפסק רש"י כרב"ח שהרי יש לצרף את דעת רב שמואל שסברו כן אף הם. והעדיף להביא ראיה לדין הטמנה מר' יוחנן ולא רב שמואל, שהרי במחלוקתם הלכה כר' יוחנן.

⁸ יש להעיר שלפי זה יהיה אסור להטמין מבושל כ"צ דווקא במצוי"ל

⁹ או ע"פ הוכחות הר"י והרמב"ן במלחמות מפשט הסוגיא, או מכללי פסיקה - יחיד ורבים הלכה כרבים (חכמים לעומת חנניה), רב ושמואל ור' יוחנן לדעת רב"ח לעומת ר' יוחנן לדעה אחרת.

המצוות לרמב"ם ובספר החינוך. ונשאלת השאלה, מדוע לא מברכים על כתיבת ספר תורה?

מצינו שחז"ל תיקנו לברך קודם עשיית המצוה (מסכת פסחים ז, ע"ב). אולם, לחלק מן המצוות לא תוקנה ברכה. אחת מן המצוות הללו היא מצות כתיבת ספר תורה. מצוה זו נמנתה בספר

קודש אמת

"אובייקטיבי או בא-לי"

שגיית מזוז (ה')

אם נרפה לרגע מתופעת ה"בבא סאלי" ונתחיל לשחק באש: בא לי שהרב עובדיה יהיה "מין פאר הדורות" כי הוא מתיר כמעט הכל. בא לחסיד גור שהאדמו"ר שלו יהיה "פרוש קדוש וגאון" שהרי אותו חסיד נולד בתוך הממלכה של אותו אדמו"ר, ולא ניתן לעובדות לבלבל אותנו.

הבהרה חשובה: אני לא נכנס לדיון אם הרב עובדיה הוא "מין פאר הדור" שר התורה ומיוסף ליוסף לא קם כיוסף". השאלה כיצד הגעתי לזה-אם אני מגיע לזה עקב עיון בספריו ובתורתו אז מצוין, אם אני יחליט את אותה החלטה בגלל שאני רוצה לשים אוכל על הפלטה בשבת זו בעיה.

אם אני אחליט שהבבא סאלי כ"כ קדוש שחוט שנכרך סביב קברו יכול לגרום לאפסים בחשבון הבנק שלי לעלות מכיוון שאני יודע שהוא לומד 24/7 במשך שנים אז זה לא כ"כ נורא, הבעיה תתחיל אם אני יבחר בבבא סאלי כ"קדוש" לא בגלל ה"ל אלא בגלל החוטים/בקבוקי שמן לרפואה.

נפ"מ-מה יהיה עם רב שיש לו חוטים אדומים בקבוקי שמן לרפואה אבל הוא לא קדוש או רב שכן קדוש אבל אין לו חוטים אדומים? מה יהיה אם יהיה "מין פאר הדורות" אבל הוא מחמיר? אם נלך עמוק יותר- מה יהיה אם יהיה "מין פאר הדורות" שלא "בא לנו" עליו, נלך להלוויות? נלמד מספריו?

לסיכום- צריך להשים לב טוב טוב שאנחנו בוחרים את רבנינו מסיבות אובייקטיביות ולא בגלל בא לי/נוח לי/מתאים לי. הבהרה: אין לי דבר נגד הבבא סאלי כ"גברא" יש לי בעיה עם ה"חפצא" של הבבא סאלי.

נתיבות זה "חור" יעידו על כך הקווי אוטובוס מנתיבות לשיבה¹ אך פעם בשנה העיר מקבלת עדנה ההמונים גודשים את רחובותיה ומכל הארץ עולים אליה לרגל, לכבודו של "הצדיק של כולם הבבא סאלי המושלם"².

אני זוכר את עצמי כבר כילד מתפלא כיצד שכנה שלי שבוא נגיד בצורה עדינה אינה רוחשת כבוד מיותר לרבנים/לתורה קונה סטוקים של "חוטי בבא סאלי לשמירה נגד עין הרע/עשירות וכו'".

מה ייחודו של הבבא סאלי שחתיכת חוט שהוא אמר³ שתביא פרנסה אמירה יותר ממה שאמרו חז"ל "עשר בשביל שתתעשר"?! או ליטול ידיים "מלא חפנאי מים יהבו מלא חפנאי טיבוא"?

כד הוויא טליא אמרתי שכנראה הבבא סאלי הוא "גדול מכל בני קדם" ולכן שכשהייתי בכיתה ז' והביאו את השמש של הבבא סאלי לתת שיחה בתיכונית כשהוא אמר שהבבא סאלי הוא שורש נשמה של הרשב"י האמנתי לו, אך כשהתרבו ה"בבא סאליים" הבנתי שלא יכול להיות שדווקא בדורנו "דור יתמי בני יתמי" ודווקא בנתיבות יתקבצו כל גדולי ההיסטוריה היהודית.

בשלב מאוחר יותר הבנתי למה החוטים האדומים חזקים יותר מנטילת ידיים. האנשים שקונים אותם לא עושים חישוב של הגמ' בשבת מול אמירתו של הבבא סאלי והבבא סאלי ניצח. אם הגמ' הייתה אומרת חוטים אדומים והבבא סאלי היה אומר ליטול ידיים מלוא חפנייים הם היו בוחרים בגמ'.

דהיינו, אנחנו בוחרים במה ולמי להאמין ולהעריך לא בצורה אובייקטיבית אלא מה ש"בא לנו".

לדוג' "בא לי" שהבבא סאלי יהיה גדול יותר מבני קדם מכיוון שהסגולות שלו קלות להשגה, 5 שיש לי הבטחה אלוקית לעשירות⁴.

¹ פעם בשעתיים, לא אוטובוס ישיר.

² מתוך "אערוך מהלל ניבי".

³ לא אמר, אבל לדידהו.

⁴ אם למישהו זה מזכיר את קניית מחילת העוונות בנצרות אשרי-מחשבתו כמחשבתו.

עצמותיו של יוסף וקריעת ים סוף

הרב אהרן פרידמן שליט"א

ידע מה נעשה בביתו מלבד הידיעה מה הוכן לסעודה, נרמז כי יוסף יכול היה לנצל את אמונו ולהרעיל אותו ואז לזכות באשתו.

גם הביטוי 'הרעה הגדולה הזאת' מתאים לשפיכות דמים, שהרי הביטוי רעה גדולה ביחס לחטא נמצא רק פעם נוספת במקרא בשעה שבקשו הכהנים ונביאי השקר להרוג את ירמיהו ומגיניו בסוף טיעוניהם אמרו [ירמיהו כו]: וַנִּנְחֵנוּ עֲשִׂים רָעָה גְדוֹלָה עַל נַפְשׁוֹתֵינוּ.

ובאמת שכך אמרו במכילתא על יוסף ששמר את עשרת הדברות:

כתיב לא תרצח לא רצח לפוטיפר, כתיב לא תנאף לא נאף לאשת פוטיפר.

נמצאנו אומרים כי אילו התפתה לאשת פוטיפר, היה יוסף יוצא לחירות וזוכה בכל עשרו של פוטיפר. ובשעה שיוסף נס מן החדר ובגדו ביד אשת פוטיפר הוא גזר על עצמו חיי שעבוד וקלון שסופם אינו נראה בעיני בשר ודם. לעומת זאת, אחיו שמכרוהו למצרים בחרו בדיוק בתהליך ההפוך. חששם מפני כניסה תחת ממשלתו של יוסף הוביל אותם לרצון להכות אותו נפש ולבסוף לגנוב נפש ולמוכרה.

לבסוף נתהפכו היוצרות הם שביקשו להתחמק מן העבדות התגלגלו לתוכה והוא שברח מן החירות עלה לגדולה.

בשעה שישראל יוצאים ממצרים הם נוטלים עמם את עצמות יוסף כדי להשיב לארץ ישראל. בשלב הראשון ישראל נמלטים מן המצרים ובכך הם מוכיחים כי הם עדיין משועבדים בדעתם לפרעה ולכוחו. קריעת ים סוף הופכת את התמונה עד שלבסוף המצרים נסים מפני ישראל כפי שנאמר:

וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי הִ' נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם

בקריעת ים סוף למדו ישראל כי אדנותו של בשר ודם אין בה ממש ובשעה שמלך מלכי המלכים מגלה את כוחו האדון נמלט מפני עבדו והוא הופך לבן חורין. לקח חשוב זה הוא משמעותי לכל מי שמוכן לוותר על ערכיו מפני חששו מכוחם של בני אדם. על כל אחד מאתנו מוטלת החובה לפחוד מן החטא ולא מן החוטאים. לנוס מן הרשעות ולא מן הרשעים. לנוס אל הקב"ה רק שם מצויה החירות האמיתית.

נדמה כי יציאת מצרים הגיעה לשיאה רק בשעת קריעת ים סוף. רק לאחר טביעתם של המצרים חשו ישראל בטוחים מן השעבוד ורק באותו הרגע נאמרה להם אותה בשורה שהיא גם ציווי 'כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם'.

חכמים במדרשם [תנחומא נשא לד'] קושרים בין קריעת ים סוף ליוסף הצדיק שעמד בנסיון שארע לו עם אשת פוטיפר:

מה שעשה יוסף פרע לו הקב"ה, מה כתיב 'ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה', א"ל הקב"ה [חייך] כשיצאו בני ישראל ממצרים, עתיד הים לראות את ארוןך ולהיות בורת, שנאמר הים ראה וינס (תהלים קיד ג), ומה ראה, [ראה] ששמר יוסף כל עשרת הדברים. שמעון איש קיטרון אומר עצמות של יוסף ראה.

דברי המדרש זוקקים ביאור: מעבר לקשר המילולי בין 'וינס ויצא החוצה' והים ראה וינס', לא ניכר כל קשר רעיוני בין העמידה בנסיון של יוסף לנס קריעת ים סוף.

ייתכן ופשרם של דברים תלוי בהבנת עומק נסיונו של יוסף. הסתכלות שטחית רואה את נסיונו של יוסף רק ברובד העריות. אשת פוטיפר מנסה לפתותו לחטא והוא מתגבר ונמלט. אולם עיון מעמיק יותר מגלה כי נסיונו של יוסף היה משמעותי הרבה יותר. אשת פוטיפר חשקה ביוסף לא רק לשם ביאה חד פעמית היא רצתה בו כבעל. תוכניתה הגדולה היתה לרצוח את בעלה ולחיות עם יוסף בגלוי. נדמה כי כך מתפרשים היטב דברי הפסוק 'לשכב אצלה להיות עמה'¹⁴. מלכתחילה ביקשה אשת פוטיפר שיוסף ישכב עימה, אולם בסופו של דבר היא רצתה להיות אשתו של יוסף - להיות עימו. ייתכן וזוהי הסיבה בגינה התורה מפרשת את שליטת יוסף בבית פוטיפר ומזכירה את סעודותיו של פוטיפר. 'ולא ידע אתו מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל'. המפרשים נלאו לבאר את הפסוק הזה. יש שטענו, כי הפסוק רומז לאשתו ודבר הכתוב לשון נקיה [רש"י, רמב"ן] וכבר הקשו עליהם מה טעם להזכיר כי לא נתן את אשתו ליוסף וכי ניתן היה להעלות על הדעת שיתן לו את אשתו. ייתכן ולשיטתנו באמירה כי פוטיפר לא

¹⁴ עיין במפרשי הפשט שהתחבטו בשאלה זו ונתנו לה פתרונות שונים שכולם קשים. רש"י מפרש להיות עמה בעולם הבא והקושי ברור שהרי אשת פוטיפר לא האמינה בעונש האלוקי. לראבי"ע ורמב"ן לשכב אצלה היינו בלי תשמיש וגם פירוש זה קשה וכי זה מה שבקשה אשת פוטיפר: הצעתה היתה 'שכבה עמי'.